

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

De heer Th. de Graaf
Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

doorkiesnummer	uw kenmerk	bijlage(n)
(070) 373 8479	2004-0000010249	
onderwerp	ons kenmerk	datum
Advies wetsvoorstel wijziging kiesstelsel Tweede Kamer	BJZ/2004002697	12 oktober 2004

Geachte minister,

Met uw brief van 20 augustus 2004 verzocht u om advies over het Wetsvoorstel wijziging kiesstelsel Tweede Kamer. De VNG zal geen principiële oordeel geven over dit wetsvoorstel, wel gaan wij in op aspecten die de organisatie en uitvoering door gemeenten raken.

Kieskringen en kiesdistricten

Het wetsvoorstel heeft als gevolg dat er voor de verkiezingen van de Tweede Kamer (TK) gewerkt wordt met districten, waarbij per district één gemeente de taak van hoofdstembureau krijgt. Deze districten indeling wijkt af van het in de Kieswet gehanteerde systeem van kieskringen. Niet duidelijk is waarom niet gekozen is de indeling van kieskringen geheel los te laten en te vervangen door een indeling in districten. Dit omdat het uitgangspunt van de Kieswet is om zoveel mogelijk naar uniformiteit voor alle verkiezingen te streven. In het huidige stelsel zijn de kieskringen voor zowel de Provinciale Staten (PS) als voor de TK verkiezingen dezelfde. Straks wordt er voor de TK een districtenstelsel gehanteerd en wijzigt het systeem voor de PS, hier wordt de provincie de kieskring. De provinciale staten kunnen wel de provincie opdelen in meerdere kieskringen. Wij zijn van mening dat er voor zowel de TK als voor de PS verkiezing met dezelfde (districten) indeling gewerkt dient te worden. Ook gezien het feit dat voor de verkiezingen van het EP de hoofdstembureaus van de TK verkiezing optreden als hoofdstembureau.

Indeling districtenstelsel

Het gehanteerde uitgangspunt dat provinciegrenzen gerespecteerd moeten worden, en dat er een minimum aantal zetels per district te verdelen moet zijn heeft als gevolg dat de indeling niet altijd even logisch is. Een district omvattende de gemeenten Amsterdam, Zaanstad en Oostzaan heeft een erg gedwongen samenstelling, vooral gezien het feit dat de gemeenten Amsterdam, Diemen en Amstelveen in praktijk aan elkaar gegroeid zijn. Dit valt aan de burgers niet uit te leggen. Een ander gevolg van het districtenstelsel is dat de kiezer wordt beperkt in de mogelijkheden die hij nu heeft. Bij de verkiezingen van de TK kan een volmacht of kiezerspas worden aangevraagd waardoor het mogelijk is om in heel Nederland een stem uit te brengen. Van deze mogelijkheid wordt bij de TK verkiezing veel gebruik gemaakt. In de toekomst is dit slechts mogelijk binnen het eigen district.

Kandidatenlijsten

Vanuit het oogpunt van overzichtelijkheid voor de kiezer en inrichting van stemmachines is er een groot verschil tussen het maximum aantal kandidaten op de landelijke lijst (125) geplaatst kan worden en het maximum aantal kandidaten op het stembiljet en stemmachine (30) getoond wordt en waar een kiezer zijn voorkeursstem op uit kan brengen. Het is aan de kiezer in het stemlokaal, die zijn kandidaat niet aantreft, niet uit te leggen waarom het aantal mogelijke kandidaten waarop een voorkeursstem kan worden uitgebracht beperkt wordt.

Ondersteuningsverklaringen

De wijziging in het afleggen van ondersteuningsverklaringen, van 30 per kieskring naar 600 totaal, ongeacht het district kan voor één gemeente veel werk opleveren. Gezien de snelle opkomst van de LPF in Rotterdam is het niet geheel denkbeeldig dat één gemeente (bijna) alle ondersteuningsverklaringen moet verwerken. In de praktijk komt het voor dat een nieuwe partij van tevoren een afspraak met de gemeente maakt over een tijdstip waarop zij langs kunnen komen om de verklaringen af te leggen, zodat de gemeente daar mankracht voor vrij kan maken. Het zou wenselijk zijn dat er een regeling komt waarbij de politieke groepering een afspraak met gemeenten maken voor het in grote getale afleggen van ondersteuningsverklaringen. De Kiesraad (welke een rol heeft in de registratie van de politieke groepering) zou hier wellicht een voorlichtende en sturende taak krijgen.

Samenhangende visie op het gebied van kiesrecht ontwikkelingen

In het wetsvoorstel missen wij een duidelijke samenhangende visie op de diverse ontwikkelingen die spelen op het verkiezingen gebied. Ontwikkelingen als de gekozen burgemeester, het al dan niet voortbestaan van de Tijdelijke referendumwet en mogelijk zelfs de gekozen minister-president. Al deze ontwikkelingen hebben consequenties voor de organisatie door de gemeenten en de keuzen die gemeenten nu moeten maken voor bijvoorbeeld de aanschaf van stemmachines. De stemmachines die momenteel door gemeente gebruikt worden zijn goedgekeurd voor maximaal twee stemmingen tegelijkertijd. Een stemming voor de TK verkiezing nieuwe stijl kan dus niet tegelijkertijd gehouden worden met een referendum, hoewel dit laatste wel wettelijk is voorgeschreven. Maar ook de gekozen burgemeester kan niet elektronisch gekozen worden in die gemeenten die werken met stadsdelen/deelgemeenten

In het wetsvoorstel is geïnventariseerd dat in ieder geval 24 gemeenten over dienen te gaan tot de aanschaf van nieuwe machines. Voor deze gemeenten, en de gemeenten die nog met stembiljetten stemmen maar wellicht denken over de aanschaf van machines, zou meer duidelijkheid over de ontwikkelingen op dit gebied gewenst zijn. Ook dient hierbij het project Kiezen op Afstand betrokken te worden. In het kader van dit project is door de minister in oktober 2003 een marktconsultatie aangekondigd naar de beschikbaarheid van stemapparaten met de nodige functionaliteiten voor het stemmen in een willekeurig stemlokaal. De uitkomsten hiervan zijn ons niet bekend. Daarnaast zijn wij van mening dat de open source discussie die tegenwoordig actueel is ook gevoerd moet worden op het gebied van stemapparatuur. In deze markt zijn immers maar twee spelers.

(Financiële) gevolgen gemeenten

Communicatie over het nieuwe kiesstelsel zal een zeer belangrijk punt vormen. Zoals al aangegeven in het wetsvoorstel aangegeven zullen alle stembureauleden geïnstrueerd moeten worden over het nieuwe stelsel. Daarnaast verwachten wij dat ondanks de voorlichting vanuit het ministerie richting burgers, gemeenten hier ook een rol in krijgen doordat veel kiezers pas in het stembureau zich realiseren dat er wat veranderd is. En dan geïnformeerd dienen te worden.

De verwachting dat alleen in de spitsuren filevorming in het stembureau mogelijk is delen wij niet. Doordat kiezers twee keer een stem kunnen uitbrengen zullen zij meer tijd nodig hebben, daarnaast weet lang niet iedere kiezer van te voren op wie hij stemt, velen komen pas in het stembureau na enig nadenken en zoeken op de lijst tot een keuze. Ook zal de stemmachine twee keer vrij gegeven moeten worden, wat tijd kost. De in het wetsvoorstel genoemde ondersteuner kan uitleg geven over het nieuwe stelsel en de wijze van stemmen maar zal de filevorming niet tegengaan. Gemeenten zullen dus goed moeten nadenken over het aantal kiezers per stembureau. Het aantal stemlokalen vergroten is praktisch (er moet wel een locatie voorhanden zijn en het moet mogelijk zijn de extra stembureaus te bemensen) en financieel lang niet altijd mogelijk.

Wij gaan er vanuit dat u bij de verdere keuzes met betrekking tot dit voorontwerp ons advies zult betrekken. Uiteraard zijn wij bereid tot nader overleg.

Hoogachtend,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

mr. R.J.J.M. Pans,
voorzitter directieraad